

דברי תורה - סיפורי קודש - מנהגי קודש
של רבותינו לבית זידיטשוב וגאלאנטא

גליון אור הנר

חנוכה

גליון מ"ד \ שנה ה' \ חנוכה תשפ"ו

תוכן הגליון

אור התורה

לקוטים נפלאים מתורת רבותינו הקדושים

אור הצדיקים

סיפורים ועובדות מרבותינו הקדושים

אור המנהגים

אודות מנהג עם ישראל בחליקת 'מעוֹת חנוכה' (חנוכה געלט) - לילדים, אבות על בנים, אדמו"רים לחסידים, ואודות מנהג רבינו הק' מהרי"א זי"ע לזרוק מעוֹת חנוכה.

להארות והעדוֹת לתדומות ולהנצחות

נא לפנות למכון אור הנר

על הטל 1929-884-9433

או על המעיל ph8849433@gmail.com

רבה"ק מהרצ"ה מזידיטשוב זי"ע

הלכות נר חנוכה מרומז בפסוקים

הרה"צ המפורסם מוה"ר צבי ז"ל מזידיטשוב אמר, אשר בפסוק כף אחת עשרה זהב מלאה קטורת, שם מרומזים כל הלכות חנוכה, כ"ף ר"ת פחות כ', היינו שמצותו למטה מעשרים אמה, אח"ת ר"ת א' ח' תמנה, היינו שיתחיל מאחד עד שמונה כבית הלל, עשר"ה ר"ת עד שתכלה רגל השוק, זה"ב ר"ת זמנו בין השמשות, מלא"ה ר"ת מצותה להדליק אצל הפתח, קטורת ר"ת קרוב טפח ורוחב תדליק, כן שמעתי ודפח"ח.

(שיחות צדיקים ב' ע"א)

רבה"ק מהרי"א מזידיטשוב זי"ע

אם לא עשה תשובה גמורה בימים נוראים, יש לו עתה לדרוש ולעשות תשובה בימי חנוכה

שמעתי מפי המרש"ם זצ"ל, שהיה בשבת חנוכה אצל הרה"ק רבי יצחק אייזיק זצ"ל (רביה"ק מהרי"א מזידיטשוב זי"ע), ופירש הפסוק (בראשית לח, כב) ויען ראובן אותם לאמר הלא אמרתי אליכם אל תחתאו בילד ולא שמעתם, וגם דמו הנה נדרש, כי ראובן הוא עולם התשובה, כמאמר חז"ל (ב"ר ד, יט) מעולם לא פתח אדם בתשובה עד ראובן, ויאמר אל אחיו הישראלים, הלא אמרתי אליכם אל תחתאו בילד, הוא ילד מסכן זה יצר הטוב (קהלת רבה ד), ולא שמעתם, מחמת התגברות היצר הרע, וגם דמו הוא נדרש, כי דמו הוא רמז

ביאור נפלא = בנס חנוכה - גזירות היונים -

ביאור ב'זלהעבירם מחוקי רצוניך'

מרבח"ק שלמה יעקב זידא מבורשטין זי"ע

להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצוניך.

יש לבאר ענין ימי חנוכה וגזירות היונים, בהקדם קושית העולם שבימים הנוראים אנחנו מתפללים וזכר לנו עקידות יצחק, שהקדוש ברוך הוא יזכר לנו זכות עקידה, ולכאורה הלא יצחק אבינו כמעט שנשחט ולא נשחט, אבל בדברי ימי עם ישראל היה כמה מזבחיות ועקידות שנשפכו דמים כמים כעשרה הרוגי מלכות גזירות ת"ח ות"ט, ואנוסי שפאניא ועוד, ולמה אין מבקשים שנושע בזכותם.

וביאר הדברים הוא שבוודאי גדולת ישראל ניכר במסירת נפשם לד' שמוכנים למסור נפשם על קדושת שמו יתברך, אבל האומות העולם רוצה להמעיט חשיבתם של ישראל, ואומרים שגם אצלם היה הרבה שמסרו נפשם על האידאל שלהם ומה יתרון יש לעם ישראל על זה, אבל התשובה הנכונה הוא שיש שני מיני מסירות נפש, יש מסירות נפש על מות, ויש מסירות נפש לחיות, והשני עוד קשה מן הראשון, מסירות נפש למות יש גם אצל אומות העולם, אבל לא מחמת מסירתם להאידאם רק מחמת חסרון הכבוד שיגיעו לו אם יהא מנוצח ואינו מוכן לחיות חיי צער עם האידאם שלו, ואם יחסר מתאותו אז טוב לו מותו מחיים, והרבה אומות חלפו מן העולם משום שתיכף כשהתערבו באומה אחרת זרקו אחר גוים כל הקודש להם רק כדי לחיות חיי עונג ושמחה.

אבל ישראל עם קדושו כשהם מוכנים למסור נפשם למות על קידוש השם, הוא מחמת נאמנותם להבורא יתברך, ולא עוד אלא יש להם גם הכח לחיות במסירות נפש בכל מיני נגישות, וצרות, ופראגראמען, בזיונות, והשפלות, עלילת דם, גרושים, מס ראש, וגעטאס, ואינם עוזבים את ה' ותורתו הקדושה ומוכנים לחיות חיי צער ולא לאבד את עצמו ברוחניות ובגשמיות, ומעלה זה הוא רק לישראל עם קדושו ביהותם חזקים באמונתם ובטחנם בד' ודביקותם בהתורה הקדושה.

וע"כ מתפללים ומבקשים אנחנו בזכות עקידות יצחק שהעקידה בא להראות ענין של מסירות נפש לחיות, משום שלא נשחט יצחק בעת העקידה רק להוסיף לחיים, חיות של מסירת נפש ככל האבות הקדושים, ואין הכי נמי שזכות הקדושים שמתו ונשחטו על קידוש השם גדולה הוא מאד, אבל עוד יותר גדול הזכות שחיו במסירות נפש ביסורים גדולים וברדיפות.

וענין זה רצו היונים לעקר מכלל ישראל המעלה שהם יכולים לחיות בכל מצב ולהדבק בהבורא יתברך ובתורתו הקדושה, וזהו להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצוניך, שאם יארע להם נגיות ורדיפות שיעזבו ושישכחו את התורה הקדושה, אבל כלל ישראל זכו להוושע מידי היונים בגדל אמותם ובטחונם בה' ודביקותם בהתורה הקדושה.

(שמע יעקב)

לחנוכה, דם ביגמטריא מ"ד, ול"ו נירות וח' שמשים הוא גם כן ביגמטריא מ"ד, גם אמרינן במסכת שבת (כד.) בסוגיא דכבתה זקוק לה, אבוהון דכולהו דם, הוא גם כן רמז על חנוכה כנ"ל, ולכן אמרה עולם התשובה אל האיש הישראלי אם לא עשה תשובה גמורה בימים נוראים, גם דמו הוא נדרש, יש לו עתה לדרוש ולעשות תשובה בימי חנוכה.

(שו"ת מראה יחזקאל (הוכברג) בח"ב דברי יחזקאל י' ע"א)

רבה"ק רבי נחום מבורשטין זי"ע

כח וקדושת נירות חנוכה

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה (בראשית כג י').

מרומז, חרנה, נוטריקון הדלקת נר חנוכה, גם נוטריקון הדלקת נר ח', והטעם סו"ף פסוק, בכח הדלקת שמונה נירות כתקונה, תאיר נר אין סוף בלי שום פסוק, אור עצם השמים לטוהר, להאיר נפשינו בשמים, כי סו"ף פסוק עולה בשמי"ם, וזכה שפסוק חרבו של מלאך המות המשוטט בשמונה, דאיתא בגמרא (סוכה ה.) מעולם לא ירדה השכינה למטה בעשרה, ובנר חנוכה הוא מצוה למטה מעשרה, כי אז יתגלה אור אין סוף בשמים ובארץ, בלי שום פסוק עד סוף כל הדרגין, ובכח נר חנוכה, יתגלה נר אין סוף בלי שום פסוק, להעלות נפשות, ולהוציא יקר מזולל עד סוף כל הדרגין, וממתיק כל חרנה וחרון אף מישראל, ותאיר נר ישראל בשמים, ומי שמקיים הדלקת נר חנוכה כתקונה בשמחה וחדוה כל ח' ימים, יתעלה נר ישראל בכל חמישים שערי בינה בשמים ובארץ, וינחו בו כל ישראל מחרון אף, בקדושת ח' נירות, וכאילו מקיים בה כל תרי"ג מצות התורה, שהוא נר מצוה ותורה אור באור נר חנוכה, כי אז בימי החנוכה יתגלה שכינתו יתברך שמו, כאמה מרחפת על בניה, בהתגלות נר חכמה בינה דעת, להשפיע רב חיים טובים, ושם חלקינו בנר החיים, בנר שכינתו יתברך שמו, בחכמה בינה דעת.

(אמרי רצון מ"ז: ובשמע יעקב בשם רבה"ק ר' נחום מבורשטין זצוק"ל)

רבה"ק ר' יהודה צבי מסטרעטין ובניו זצוק"ל

רמז במה שחל תמיד שבת חנוכה בפר' מקץ

רמז על שבת חנוכה שנופלות תמיד בפרשת מקץ, על שם חמשה ידות שכתוב בפרשה [ותרב משאת בנימין ממשאות בנימין כלם חמש ידות, היות שביהמ"ק היה על חלקו של בנימין, ע"כ רמז לו יוסף על הישועה שיבא בבחי' חמשה ידות (נר לצדיק)], ורמז על חמשה פעמים יד שאנו אומרים מסרת גיבורים ביד חלשים, ורבים ביד מעטים, וטמאים ביד טהורים, ורשעים ביד צדיקים, וזדים ביד עוסקי תורתך, דו"ק.

בנו הרה"ק ר' אברהם ז"ל אמר רמז על זה הכתוב (בראשית מג, ל') וטב'ח טב'ח ו'ה'כ'ן אותיות חנוכה.

ובנו הרה"ק אליעזר מאזפאלע זצ"ל אמר רמז על זה (שם מג ל), אלקים יחנך מלשון חנוכה.

(דגל מחנה יהודה)

רבה"ק בעל אור פני יהושע מגאלאנטא זי"ע

בגמרא (שבת כ"א ב') נר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ, נל"פ בדרך רמז, דעיקר גדול בעבוה"ת לעשות הכל בהצנע לכת, כי אם אדם עושה מצוה בפרהסיא יכול לבא לידי גאווה, אבל בעתים הללו צריכים לילך בדרכי ה' גם בפרהסיא, כי בדורות שלפנינו, מי שעבר ח"ו עברה עשה אותה בצנעה, אבל עכשיו בעו"ה עושים עברות בפרהסיא ועוד מתגאים בהן, לעומת זה צריכים גם אנחנו לעשות את עבודתנו עבוה"ק בפומבי, כמ"ש (דה"י ב' י"ז ז') ויגבה לבו בדרכי ה' כי צריכים להקדים את האויב באותן התחבולות שהוא רוצה להתנכל בנו, וכשם שהיונים התכוונו להכחיש בבורא בפרהסיא, ותלו הכל בדרך הטבע, כך אנו צריכים להניח נר מצוה לחנוכה בחוץ, גלוי לעין כל להראות שהכל בא מהקב"ה בהשגחה פרטית וכמו שפירשתי לעיל, וכן פי' מה שאמרו היונים כתבו על קרן השור וכו' ר"ל שהיונים טענו שכל נצחונם במלחמה צריכים לתלות בקרן השור, היינו שכחם ועוצם ידם עשה להם חיל במלחמה, ואין לכם חלק בנצחון הזה באלקי ישראל.

כ"ק מרן רבינו שליט"א

בתפלה אמרינן להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך, וצ"ב איך שייך לאנס האדם שישכח דבר, הלא זה תלוי במחשבה של אדם ואם רוצה דוקא לזכרו איך יכולים לאנסו לשכוח. וי"ל עפ"י מה שביאר בספה"ק בני יששכר ענין יעקב אבינו שחזר על פכים קטנים על ענין חנוכה שנעשה הנס בכך, ושרו של עשו נגע בכך יריכו שהוא מדת הוד כנודע, שאור של חנוכה הוא

במדת ההוד עיי"ש דבריו הק'.

ושם ניתן לבני מצות גיד הנשה, וצ"ב וכי על כל מאורע שנעשה לאבותינו נתן לנו הקב"ה מצוה כנגדו, ולמה דוקא נגד מה שנגע הס"מ בכך ירך יעקב.

וי"ל כי כל טענת הס"מ להעביר בני"ל על התורה ומצות הוא ע"י שישאל אותם על חקי התורה שאין להם טעם, וכמ"ש רש"י ז"ל בפ' חקת שהשטן והאומות מונין את ישראל מה מצוה זאת ומה טעם יש בה, וכן איתא בספה"ק שהיונים רצו שבני"ל יתנו טעם על כל מצוה, ועי"ז יוכלו לבטל כל מצות שבתורה באומרים שטעם זה כבר לא שייך עתה, או שטעם זה מופרך וכדומה, וזהו הפי' שרצו להעבירם מחוקי רצונך, דוקא מהחוקים כדי שיצטרכו ליתן טעם על כל מצוה, ועי"ז ישכחו כל התורה כולה ח"ו ע"י קושיותיהם הטפשיים, וכן הוא דרכו של הס"מ לבקש טעם על כל דבר, וי"ל שזהו הפי' על מה שאמרו ז"ל (אבות פ"ג י"ג) מסורת סיג לתורה, היינו באם מקיימים המצות מפני שכן נמסר לנו מאבותינו מדור דור עד משה רבינו מסיני, ובלי שום טעם, זהו הסיג הגדול לתורה, וכשנצח יעקב אבינו אותו, כדי לחזק הענין נגד טענתו של הס"מ נתן הקב"ה לבני"ל דוקא מצוה שאין בו טעם, דהיינו גיד הנשה, דאע"פ שאין בגידין בנותן טעם וא"כ למה יהיה אסור כיון שאין מרגישים בו כלום אבל הוא חוק כי כן צוה הבורא ית', ובדרך מליצה י"ל שזהו הפי' אין בגידין בנותן טעם, שאין נותנים טעם על מצות גיד הנשה כדי שיהיה בבחי' חוק.

וע"כ כשעזר הקב"ה ונצחום בית חשמונאי תקנו מצות נר חנוכה דוקא ע"י שלא נהנה מהם שיהיה מצות חוקיית כנגד הקל"י של היונים.

למה נכתב במסורה בפרשת מקץ גם מספר התיבות

דמו נפלא מדבה"ק מהרצ"ה מזידיטשוב זי"ע על חנוכה

כתב בספר פננים משלחן הגר"א (בפ' מקץ): שאלו לו להגר"א למה במסורה אחרי כל פרשה כתוב סכום הפסוקים שבפרשה, ואלו בפ' מקץ כתוב גם סכום התיבות, ענה רבינו הגר"א, שזהו כדי להודיע אם פוטיפרע הוא שתי תיבות (פוטי פרע) או אחת, וכן בספר תורה שלנו נחשב לשתי תיבות, ע"ב שם.

עוד ביאור בזה מצינו בספר הק' בני יששכר (לחנוכה, מאמדי חדשי בסלו וטבת, מאמר י"ג אות א') המקשר כל ענין זה לימי חנוכה שנמצאים בו בעת, וכתב שם בזה"ל, טעם למה קביעת ימי חנוכה הם תמיד בסדר מקץ, אמר כבוד מחותני הרה"ק המקובל מוה"ר צבי הירש מזידיטשוב זצוק"ל, המסורה מנאה בכל סדר מפרשיות התורה כמה פסוקים יש בה, 'ובסדר מקץ נמנו גם התיבות', והם אלפים כ"ה, והוא להיות קביעות חנוכה בפרשה זו ומתחילין ביום כ"ה לחודש ומדליקין שמונה ימים, והנה ב' אלפים הוא ח' פעמים נ"ד, לזה רמזה המסורה למנות גם התיבות אשר מנין מספרן דומזין לחנוכה, עד כאן דבריו ושפתותיו דובבות, עכלה"ק של הבני יששכר.

ועיין שם מה שכתב הבני יששכר במוסגריים, וז"ל 'יש עוד כמה סדרים שנמנו ג"כ התיבות, ואנחנו בעניינו יגענו להמציא טעמים, כי באמת טעמא בעי מה נשתנו', עכ"ל. ועי' גם בספר בני שלשים (קסוז) שכתב שמצא בחומש ישן ציון מספר התיבות גם בפרשת חוקת ובלק, ובוודאי יש טעם למסורה זו ומדוע דוקא באלו הפרשיות, עכ"ד.

ובס' תפוחי חיים כתב, שמספר התיבות הוא בגלל תיבת אברך שכתוב בפרשה, ורש"י הביא מספרי שרבי יהודא דרשו לשתי תיבות, אב בחבמה ורך בשנים, ובספר תורה שלנו נחשב לתיבה אחת, וע"ד אגב תיבת אבר"ך אין בדוגמתו בתנ"ך ולא נזכר רק פ"א, והוא כאן.

ואולם אני בעניי ספרתי ומנתי התיבות שבפרשה, ובסך הכל הם ב' אלפים כ"ב, ולא כ"ה, והוא פלא, ואפשר ליישבו בדוחק לפי דברי רש"י בשני מקומות בפ' ב' 'הרי זה מקרא קצר', ובכללו מכיון, 'פרעה' השיב על בני (בפסוק מ"א י"ג), עד כי חדל 'לו הסופר' לספור (בפסוק מ"א מ"ט) הרי שלשה, וצ"ע ליישב המסורה, עכ"ד.

מעשה ניסים שבשעה שמברך על הנירות אינו נשרף

[רביה"ק מהרי"א מזידיטשוב זי"ע] היה זריז בכל מעשיו, לא עשה שהיות לאקודם תפלותיו ולא בשעת תפלתו, וכן היתה זריזותו והתלהבות שבידו על השופר, בירך גם על הנירות מבלי שהאריך בתפילת לא קודם ההדלקה ולא אחריה, ועוד טרם שכבו הנירות כבר ישב על שלחנו ועסק בתורה.

בנו הרה"ק ר' ישכר בעריש מדאלינא זצ"ל היה חותנו של הרה"ק ר' אברהם זצ"ל מסטרעטין, וכשאכל מזונות על שלחן חתנו לאחר חתונתו, וראה איך חותנו מאריך בשירות ותשבחות אחר הדלקות נר חנוכה בכל לילה ולילה, תמה מאד על אביו רבינו שכל ההדלקה ותפלותיה נגמרת אצל משך רבע שעות או פחות, ושאל אותו על כך, השיבו רבינו בחדרת קודש כדרכו, ואמר לו: "באמת, מעשה ניסים שבשעה שאני מברך על הנירות איננו נשרף עמהם, ואתה דורש שאתעכב אצלן כמה שעות? אבל דע לך כי גם אחרי שאני פורש מהן ויושב ולומד, אש עצור בעצמתי, ועל כגון דא אנו אומרים בקדושה "לעומתם משבחים ואומרים", שגם בשעה שרשפי אש שלהבת י-ה נראות ככביות ועוממות, גם אז הם משבחים ואומרים, ואשם החבויה לא תכבה".

(פאר יצחק פרק כ"ה אות א')

מתחזק וישב על המטה ובירך בהתרגשות עזה

אספרה בזה אשר ראו עיני באדם הכשר הזה [רביה"ק רבי שלמה יעקב מסטרי זצ"ל, בנו של רבינו מהרי"א], כשנה ומחצה קודם פטירתו עקר את דירתו מזידיטשוב וקבע משכנו בעיר סטריא, וכל חסידי רבינו בעיר ההיא היו משכימים לפתחו, וגם אני דרשתי לשכנו בכל יום שבת ומועד, פתאום חלה מחלה קשה שלא קם ממנה, והיה בערב ליל שני דחנוכה וכבר נראו בו סימני גסיסה, אבל דעתו היתה עדיין צלולה, ואני אז בחדר הסמוך לחדרו ואשמע פתאום קול אדיר וחזק, קול חוצב להבת אש, הוא מתחזק וישב על המטה ובירך את הברכות של הדלקות הנירות בהתרגשות עזה כזו שהחרידה אותי חדרת אלקים, אז היה עמדי בחדר תלמיד חכם נכבד אחד, וגם שנינו השתוממנו ואמרנו: הלמתים תעשה פלא אם רפאים יקומו יודוך סלה? ברכות כהתלהבות כזו רגילים היינו לשמוע מרבינו זצ"ל בהיותו בריא ושלו, אבל לשמוע כזאת מאיש אשר כבר עמד בשתי רגליו בעולם העליון לא פלל שום איש, ממחרת ביום ערב שבת קודש ב' דחנוכה שנת תרמ"ז יצאה נשמתו בטהרה.

(פאר יצחק פרק ל')

כלי כסף שלו [של רבינו הק' מהרי"א זי"ע] היה רק תשמישי קדושה, מנורות שתיים או ארבע להדלק בהן נרות של שבת, מנורה קטנה להדלק בה נר חנוכה..... עשיר אחד מחסידיו זכה בגורל שלחן קטן של כסף, והביאו במתנה לרבינו, מאן לקבלו, ורק כשהסביר בנו הרה"ק ר' אלי' זצ"ל שבשלחן זה אפשר להשתמש לדבר מצות, להעמיד עליו את המנורה של

חנוכה בזמן ההדלקה, משום 'זזה אלי ואנוהו', נתרצה רבינו לקבל תשורה זו, אבל כל השנה עמד שלחן זה בבית בנו, ורק בימי החנוכה הובא לחדר רבינו.

(פאר יצחק פרק כ"ב אות ה')

תנועות בהדלקת הנירות מכונות נר חנוכה

שמעתי מפה קדשו [של זקני הרה"ק רבי אלימלך מטאהש זי"ע] כי פעם אחת איקלע למונקאטש אחד מבניו הקדושים של הרה"ק רבינו מהרי"א מזידיטשוב זי"ע בימי דחנוכה, וזקני הנ"ל הלך לראות את עבודת הצדיק מזידיטשוב בהדליקו את הנירות, למחרת בבוא זקני אל הרה"ק השם משלמה ממונקאטש זצ"ל, שאלו היכן היית אתמול בעת הדלקת הנירות, אז הגיד לו זקני הקדוש כי השתוקק לראות את עבודת הצדיק מזידיטשוב, אז אמר לו הרה"ק השם שלמה, טוב עשית שהלכת אליו, וביקשו שיאמר לו מה שראה אצלו, וסיפר לו זקני הקדוש כל תנועה ותנועה של הרה"ק מזידיטשוב, בהכנת הנירות, במילוי השמן, וסדר תיקון הפתילה, האך היה מסבב את הפתילה על רגליו, וכן בסדר הדלקה עצמה, כי זקני הק' היה מדקדק בכל תנועה ותנועה דקה של הצדיקים, ושאלו הרה"ק רבי שלמה'לע ממונקאטש האם הבנת מה שראית שם, השיב זקני - לא, אמר לו הרה"ק ר' שלמה'לע "לאמיר פרמאכן די קלאמקע און דיר זאגן וואס די האסט געזען", ונכנס עמו לחדר מיוחד ולמד עמו כוונת הדלקת נר חנוכה, ובזה למדו מה שראה בעבודת ההדלקה של הצדיק הנ"ל, והיה רגיל זקני לומר בזה הלשון: "דעמאלטס האט ער אונז געלערנט צינדן חנוכה לעכט".

¹ בספר עבודת הלויים (טאהש עמוד ש"ה הערה ו') כתב: לא עלתה בידינו לברר מי מבני הרה"ק מהרי"א מזידיטשוב זי"ע היה אז בעיר מונקאטש, ברם ברור הדבר שלא היה זה בנו הרה"ק רבי אליהו מזידיטשוב זי"ע, שהרי הוא נסתלק בשנת תרל"ח, והתיישבותו של הרה"ק רבי אלימלך מטאהש זי"ע במונקאטש היתה אחרי חתונתו בשנת תרמ"ג, וכפי הנראה לא היה בנו הרה"ק רבי סנדר ליפא זי"ע, שהרי נסתלק למחרת יום הכיפורים שנת תרמ"ד [ולא היה בקו הבריות כבר כמה שנים מקודם], ולא נשאר לומר רק שהיה אחד משאר בניו הקדושים, ה"ה: הרה"ק רבי שלמה יעקב מסטריא זי"ע שנפטר בשנת תרמ"ו, או הרה"ק רבי ישכר בעריש מדאלינא זי"ע שנפטר גם כן בשנת תרמ"ו, או הרה"ק רבי מנחם מענדל זי"ע שנפטר בשנת תרס"א.

² בעשר קדושות מהדו"ת אות ס"ב הביא דבר זה בשם רבינו מהרי"א זצ"ל.

³ כעין זה מסופר על רבה"ק העטרת צבי זי"ע שהיה דרכו לומר הפייט אומר בשבחין אחר קידוש בתוך הסעודה, ואמר הרה"ק רבי ישראל צבי מקאסאן הטעם, "זקני הק' מזידיטשוב היה אחוז בליל שב"ק שלהבת אש, ואח"כ התחיל באמירת שלום עליכם וכו' אשת חיל וכו' בהתלהבות נוראה, שכמעט שלא נשרף מגודל קדושת השב"ק שבערה בקרבנו, ואם היה מוסף ואומר גם אומר בשבחין היה עלול לבא עד כלות הנפש, לפיכך הוכרח להפסיק ולדחות את אמירת אומר בשבחין לאחר הקידוש. (הליכות קודש הנהגות הרה"ק מקאסאן זצ"ל דף עג)

(עבודת עבודה (טאהש) שיחות ח"א
עמוד סו)

מא"י חנוכה סגולה לרפואה

הבית אברהם מסלאנים סיפר, שאחד מחסידי הצדיק מסטרעטין נחלה פעם על הריאות, ובשנים ההם היה מחלות הריאות מחלה קשה ומסוכנת מאוד ולא היה לזה תרופה, ויעצו לו הרופאים שיסע למדינה רחוקה, במדינות החמים כי היה אז תקופת חנוכה שאז קר מאוד, ולו היה נחוץ האויר של חדש מא"י.

בא החסיד לרבו וסיפר לו מה שאמרו הרופאים, וביקש ישועה כי אין לו כסף לנסוע למדינה רחוקה ההוא, אמר לו רבו, הלא עתה הזמן הוא לפני חנוכה על כן תישאר אתנו לימי החנוכה, והלא חז"ל כבר אמרו בגמרא דשבת (כא:) תנו רבנן 'מאי חנוכה' בחנוכה יש האויר של מא"י וכשתישאר כאן תרגיש את האויר של מא"י.

(יהי אור)

הרבי מטאלנא זצ"ל, סיפר מעשה זו בנוסח אחר: שהיה לאדם אחד מחלה הנקראת שושנה, וציוה הרבי מסטרעטין זי"ע שיקחו שמן המנורה וימרחו על רגלו והוטב לו, והמליץ על זה את המליצה הידועה: ומנותר קנקנים נעשה נס לשושנים שממה שנשאר בשמן יעיל לשושנה.

יש שגורסים בנוסח שונה: מעשה באדם אחד שהיה נצריך דחוף לרפואתו ליסע למרחוק בעבור מעינות מרפא בחמי טבריה וכדומה ואסף כסף, וטרח ויגע עד שהגיע לשם, אך בבואו ראה שהכל סגור שם, כי רק בחודש מא"י למנינם היה פתוח, והיה מר וזעף ומה יהיה עם רפואתו, פגשו אחד מצדיקי הדור לבית סטרעטין שהיה שם וראהו עצוב וכששמע מה הענין אמר לו בדרך צחות איתא בגמרא מאי חנוכה דתנו רבנן, והרמז מאי חנוכה, שחודש מא"י יוכל לקבל הרפואה בו מחנוכה, ותהיה לו לרפואה ולא יצרך להמטין עד

מא"י, אלא זכות שמן חנוכה ייטיבו עמו במקום כל המרחצאות והרופאים, וכך היה.

בקונטרס זקנין ויאמרו לך מתייחס הסיפור להרה"ק ר' אברהם מסטרעטין זי"ע, כפי ששמע הכותב הרה"צ ר' יוסף דוד בראנדווין זצ"ל, כי פעם אחד יצא מארה"ק עוד בימי חורפו ובא לאליק, וישב שמה אצל הרה"ק ר' אברהם שהיה ש"ב, העיד שם אחד שנולד בזכות ברכות הרה"ק, והעיד כי אביו של בעל המספר היה בחור חרוץ ומו"מ בתורה, ואחר החתונה לא נושע בבנים, ויעצו לו לנסוע ללעמבערג לדרוש ברופאים ואמרו לו שיסע לעינות של קרעניץ, ונסע בחנוכה אך לא פתחו לו המרחץ אלא בחודש מא"י, והסתובב טרוד ודואג, והגיע לקלויז של חסידי סטרעטין, ויעצו לו החסידים לבוא להרה"ק ר' אברהם זי"ע בסטרעטין, וכששמע הרה"ק ר' אברהם זי"ע דבריו אמר לו: הלא חז"ל כבר אמרו מאי חנוכה סע הביתה ותיוושע בישועה, והלה שאל מה עליו ליתן בעבור הישועה, ואמר לו הרה"ק ר' אברהם זי"ע שישב בתענית כ"ד שעות באם תלד זיגתו בן זכר, ונולד לו בן ביום הכיפורים וקיים תנאו.

(ספר אדמור"י בעלזא

חלק שני)

סגולות יום זאת חנוכה להיפקד בזש"ק

בספר פאר יצחק (פרק כ"ו אות ה', סיפורי קודש עובדות והנהגות של רבה"ק מהר"א מזידיטשוב) מובא שם סיפור נפלא בגודל סגולת יום זאת חנוכה המסוגל לפקוד בזש"ק, וזה המסופר שם: בעיד באלחוב היה בעל-בית אחד אלימלך ריינהרץ שלא היה לו בנים, היה רגיל לבוא לפני רבינו או פעמים בשנה ולשפוך שיחו לפניו, ותקוותו לא נמלאה, פעם אחת הפציר ברבינו מאד ואמר שאיננו זו ממקומו עד שיבטיחו רבינו שיפקודו ה' את אשתו בבנים, אמר לו רבינו: תתן חמשים ושנים כסף ויברכך ה' בבנים, פתח החסיד את צרור כספו וסילק הסך הנ"ל על אתר, ברכו רבינו ופטרו לשלום, אבל עבר זמן ואשתו לא נפקדה, הפציר שוב ברבינו שיבטיחו על בנים, אמר לו רבינו שיבא אליו ליום זאת חנוכה, (כלומר השמיני של חנוכה שקורין בו פ' זאת חנוכה המזכה).

לא חס על טרחתו וממונו, ובא ליום המזגבל בטענה למקצת, כאומר עשיתי מה שגזרת עלי אף אתה עשה כמה שהבטחתני, ענהו רבינו נגזר קצת ואמר לו הכי רק "זאת חנוכה" אחד יש לנו?, זאת אומרת אם לא תתקבל בקשתך בזאת חנוכה שנה זו עוד חזון למועד ביום ההוא לשנה הבאה או לשנים הבאות, חזר לביתו בפחי נפש, והצטער על שהרגיז את רבינו והחליט בלבו להמתן עד יום זאת חנוכה הבא, ואז ידע לכלכל דבריו במשפט, אבל בשנה ההיא נפטר רבינו ולא זכה לדאות פניו יותר, עברו כשבע עשרה שנה משנת פטירתו של רבינו, חשוך בנים זה העביר בנתים את דירתו מבאלחוב לעיר יאסי, מסחרו פרץ בארץ ויברכו ה' בעושר, אבל בנים לא היו לו, זכר חסיד זה את הבטחת רבינו ויסע לזידיטשוב להשתטח על קברו, ובמר נפשו בכה ואמר: "רבינו! הכסף שנתתי מחול לך, אבל על ההבטחה שנתן לי רבינו אני מותר" ובשנה ההיא נפקדה אשתו וביום "זאת חנוכה" בא עד משבר וילדה, בעת ההיא כתבתי לו מכתב בשם אחת מכלותיו של רבינו שיוזכר זכות אבות לבנים, ומלא את שאלתה בעין יפה.

על סגולת יום זה 'זאת חנוכה' להיפקד בזש"ק כתב הרה"ק רבי צבי אלימלך מדינוב זי"ע בספה"ק בני ישוב (מאמרי כסלו טבת מאמר ב', אות י') וזה לשון קדשו: "מרגלא בפומייהו דרבנן רבותינו בת הקודמים, אשר בחנוכה יש מקום לעודד פקודת עקרים ועקרות בעין ראש השנה.

הנה לדעתי עיקר העניין עיקר הסגולה ביום האחרון הנקרא בפי כל 'זאת חנוכה' אשר בוזנתו מן 'נוצר' עד 'ונקה', מזל עליון ומזל תחתון ובני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזל"א תליא מילתא (מזעד קטן כח א), ואף על פי כן יש לרמז על כל ימי חנוכה..... ואומר לך בעת מתתיה"ז בגימ' רא"ש השנ"ה, עבל"ק.

משא ומתן במקור המנהג בראשונים ואחרונים ולאחריהם המנהג אצל
תלמידי הבעש"ט הק' ואצל רבותינו ז"ל

מעוות חנוכה (חנוכה געלט)

לרגל חנוכה תשפ"ה לפ"ק, אנו חוקרים בס"ד במקור מנהג רבינו הק' מהרי"א מזידיטשוב זי"ע שהיה
נוהג דבחליקת ה'מעות חנוכה' היה זורקן להציבור, וכל הציבור היה חוטפין אותו, ולכך בסיעתא
דשמיא סדרנו מאמר מיוחד לברר ולבאר המנהג של נתינת 'מעות חנוכה' בכלליות, כפי יד ה' עלינו
לטובה.

שלשה חלקים במנהג חליקת

מעות בחנוכה

מנהג זה של 'מעות חנוכה' שכהיום אנו מכירים
אותו בעיקר למנהג של 'מתן מטבעות לילדים
ונערים' או 'אצל האדמורי"ם שמחלקים מעות
חנוכה', הוא בעצם רק חלק אחד ממנהג הרחב
ביותר, שמקורו אחד ומתרחב לשלשה ראשים
וכדלהלן, כי הנה שורש מנהגו הנזכרת בדברי
הראשונים כמלאכים הוא יותר נזכר כמצוה
הנוהגת כל השנה אמנם במיוחד יש לקיימו בימי
חנוכה אלו, והיינו 'מצות הצדקה' והוא לפזר
ולתת לאביונים.

וחלק נוסף במנהג זה הוא מה שהיה נוהג גם בימי
קדם - וכנראה כן מספרי התשובות - שהיו נוהגין
ההמון עם לתת דמי חנוכה של צדקה להחזקת
הרבנים ומורי הצדק שהיו עושים מלאכת שמים
באמונה, ואף ליושבי אוהל תלמידי חכמים ובני
תורה, בנוסף לעניים ואביונים שמצותם בכל
השנה, ובאמת מנהג זה גם נמשכת בזמן הזה
דהרבה אנשים מחזיקים המלמדי תינוקות ומורי
ההוראה במעות חנוכה, והוא כהמשך מנהג של
בימים ההם ליתן ללומדי תורה וכ"ש למלמדי
תורה.

והנה כהמשך למנהג זה היה גם מקובל מנהג
מיוחד לחנוכה לחלק דמי חנוכה גם לילדים
ולנערים אבות על בנים וראשי המשפחה לכל
צאצאיהם, וכן מצינו אצל הרבה מצדיקי
הדורות הקודמים שהיו נהגו לחלק מעות חנוכה
לחסידים לסגולה ולהצלחה, וכמו שיתפרט
להלן בתוך המאמר א"ה.

ובאמת שכל חלק וחלק של המנהג הנ"ל יש
להאריך ולחקור בה ביותר, בין במקוריהם ובין
בטעמיהם שהאריכו בהן ספרי הדרושים
וחדושים, מכל מקום כאן אנו דנים בעיקר על
חלק השלישי של מנהג הנ"ל והיינו לחלק מעות

חנוכה לילדים ולבנים וגם אדמורי"ם לחסידים,
כי בזה החלק נתחדש דבר חידוש במנהג רבינו
הק' מהרי"א מזידיטשוב זי"ע וכפי שכתב בספר
ילקוט מהרי"א, שרבינו הק' היה "לפעמים זורק
לאחר הדלקת הנרות מטבעות כסף, והיו כל
הציבור חוטפים", ע"כ המובא שם, היינו שהיה
זורק המטבעות להציבור.

טעם מנהג 'מעות חנוכה' שלא

לבייש את העניים

בספרי בעלזא מצינו טעם נפלא מהרה"ק
מהרי"ד מבעלזא זצ"ל על מנהג זה (וגם כתבו
טעם זה כמה מאחרונים), והוא כי בעצם שורש
מנהגו הוא ממה שהבאנו דבאמת היה המנהג
ליתן מעות לעניים, ומנהג זה כבר שורשו קדים
מאד וכמו שכתבו האחרונים שהיה 'מחזירין על
הפתחים ולבקש מעות', ועל מקור מנהג זה
כשלעצמו צריכין מאמרים מיוחדים לבארו,
ועכ"פ נמצא שבתחילה היה אכן מקובל 'לחזר
על הפתחים ולבקש את דמי החנוכה', אלא
שברבות הימים התביישו העניים בזה והיו
שולחים את ילדיהם לחזר על הפתחים, ולימים
גם הילדים התביישו בכך שהם שונים מכולם,
הנהיגו שכל אחד נותן לילדיו מעות, וכך נותנים
גם לילדי העניים, ושלא לבייש את מי שאין לו.

וכמה ספרים המביאים דברי קודש אלו מוסיפין
בזה נופך משמו של הרה"ק הנ"ל, כי מכיון
דנפסק בשו"ע דאפילו עני המתפרנס מן
הצדקה שואל או מוכר כסותו ולוקח שמן
להדליק, והוא הדין בד' כוסות, והטעם הוא
ששתי מצוות אלו שונות משאר המצוות,
דאמרו חז"ל חשב לעשות מצוה ונאנס ולא
עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה, הא
תינח בשאר מצוות אבל מכיון שטעם מצוות
אלו של ד' כוסות ונר חנוכה הוא פרסום הנס, לא
מרווח לן בהא דמעלה עליו הכתוב וכו', כיון
דהא במציאות לא מתפרסם הנס, וע"כ וכדי

שלא לבייש את מי שאין לו, המנהג לחלק
לכולם דמי חנוכה.

[והנה באמת כזה מצינו לגבי טעם דין משלוח
מנות בפורים, שלדעת התה"ד זהו בשביל
לספק צרכי סעודת פורים, ואעפ"כ יוצא יד"ח
משלוח מנות כששולח לעשיר, שבלא"ה יש לו
כבר צרכי סעודה, ובחת"ס (סי' קצ"ו) נותן טעם
לדבר זה, כי י"ל שלא רצו חז"ל בעת שמחת
הפורים לבייש את העניים, ולכן תיקנו לתת אף
לעשיר, וכיון שכן מובן לומר שהוא הדין
בעניינינו, דתיקנו לחלק לכולם שלא לבייש מי
שאין לו].

מקור מדברי הגמ' דאסור

להרצות מעות נגד חנוכה

בספר שיחות קודש (סטריקוב) הביא מכ"ק
אדמו"ר מסטריקוב זצוק"ל ששמע מהרה"ק
רבי שלמה איגר זצוק"ל מלובלין כי פעם אמר
לבאר היכן הוא המקור שנותנים חנוכה געלט
לילדים, והביא לזה ראיה ממה דאיתא בגמ'
שבת כב. בסוגין דחנוכה, אמר רב יהודה אמר
רב אסי אמר רב אסור להרצות מעות כנגד נר
חנוכה וכו', ולכאורה צריך ביאור הרי איירי שם
בדין של אסור להשתמש לאורה, וא"כ מדוע
הזכירו דווקא את הדין של אסור להרצות מעות,
וכי האם חסר מלאכות ששייך לעשות לאורם
של נרות החנוכה, אלא סימן הוא שיש את הענין
של החנוכה געלט, וכשבאים הילדים נותנים
להם מעות חנוכה, וממילא היה זה דבר מצוי
שצריכים לספור המעות ליד הנרות, ועל זה בא
הרבנות בגמ' שאסור להרצות מעות כנגד נר
חנוכה, שלא נחשוב שיתכן שמכיוון שדבר זה
הוא גם מענייני החנוכה אולי יש לזה שייכות
לפרסומי ניסא, ולכן צריך רבנותא לדין זה
שאסור להרצות מעות וכו'.

תוכן המאמר

- שלשה חלקים במנהג חליקת מעות בחנוכה
- טעם מנהג 'מעוֹת חנוכה' שלא לבייש את העניים
- מקור מדברי הגמ' דאסוד להרצות מעות נגד נר חנוכה
- טעם המנהג דמצוה העולה ממון הרבה חביבה יותר
- טעם המנהג כי כתיב בשמאלה עושר וכבוד ונר חנוכה הוא מצוה הנעשית בשמאל
- עוד טעמים על מנהג זה
- אופן חשבון חליקת מעות לתינוקות וקטנים
- מעשיות שהיה אצל צדיקי הדורות בחליקת מעות חנוכה
- אותות ומופתים במעוֹת חנוכה

טעם המנהג דמצוה העולה ממון הרבה חביבה יותר

טעם נוסף אנו מוצאים בספר בינת ישראל (להרה"ק מגרודזינסק ז"ע) בענייני חנוכה, וז"ל שם, טעם המנהג לחלק בחנוכה מעות לת"ח ולתינוקות, משום שישראל קדושים מפזרים בכל יו"ט ממון רב לחיוב המצוה, אולם בחנוכה ההוצאות לנרות חנוכה אינה רבה, לפיכך מוסיפים ומוציאים ממון בשביל חיזוק ת"ח, וגם מחלקים מעות לתינוקות לפרסם את הנס ולחבב את המצוה, כי מצוה העולה ממון הרבה חביבה יותר, ומנהג ישראל תורה הוא, ע"כ.

טעם המנהג כי כתיב בשמאלה עושר וכבוד ונר חנוכה הוא מצוה הנעשית בשמאל

עוד טעם מביא הרה"ק מביליץ ז"ע בעל שפתי צדיק נכד הרה"ק החידושי הרי"ם, וטעם זה הביא שם בשם זקינו החידושי הרי"ם, וזלה"ק (שפתי צדיק חנוכה אות ג'), וזקני מו"ר ז"ל אמר לנו "דלכך קורין חנוכה געלד, מפני שכתוב בשמאלה עושר וכבוד, מצוה זו הנעשית בשמאל מביא עשירות", עכ"ל.

[וממשיך השפתי צדיק לבאר וז"ל] י"ל כפי ששמעתי מפה קדשו כמה פעמים, שמצוה זו מאירה בשמאל, היינו לדברי עוה"ז שהם בחינת

שמאל, כן מצוה להניחה בפתח הסמוך לרשות הרבים, שתאיר גם לרשות הרבים ששם תמיד ערבובאי וכו', ..., בכל אחד, ג' דברים כמלאכי השרת, וג' דברים כבהמה, וכשתאיר מצוה זו לדברים כבהמה שיעשה כאדם בשוב הדעת וביראת שמים, אז מכריע עצמו וכל העולם לכף זכות, כאשר שמעתי מפה קדוש זקני ז"ל שהי' אצל רבי מלובלין ז"ל שהובא לפניו פיתקא ממסור שהי' מצער רבים, כשהביט בפיתקא אמר זה מאיר בשמים בכל העולמות עליונים, והי' תמיה רבה, אחר כך שאלו בנו ר' יוסף ז"ל, אמר באותו העת שהגיש לפניו הפיתקא הדליק הנ"ל נר חנוכה, כשמעי נמס לבי, שפחות כערכו מאיר כל כך בעשיית מצוה, ואולי דוקא בנר חנוכה מפני שכל הנס בא על ידי כהנים, ומידת אהרן אוהב שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה, לכך פעל שבנס זה יוכל כל אחד לעלות מכל חשכות שלו אם יחדל מלהחשיך עוד.

עוד טעמים על מנהג זה

בספרי אחרונים ומלקטים מצינו טעמים אחרים למנהג זה, ובפרט ברבות ספרי הדרוש המנסים לבאר טעמים ונימוקים לכל מנהגי ישראל, אמנם נביא כאן עוד שלשה טעמים מן הטעמים המופיעים בספרי האחרונים, טעמים נכונים ומבינים.

יש שאמרו דמפני שהיונים אסרו ללמוד תורה, וכאשר החשמונאים ניצחו אותם ובטלה הגזירה, ורצו למשוך את הילדים בחזרה ללימוד התורה, נתנו להם מעט כסף כדי שילמדו, ועל ידי זה חיבבו עליהם את הלימוד, ולזכר זה אנו נותנים להם 'מעוֹת חנוכה' כדי להמריצם ולזרזם ללימוד התורה.

יש שנתנו טעם נוסף למקור למנהג ישראל זה ע"פ מה שכתב הרמב"ם (פ"ג מהלכות חנוכה ה"א) שהיוונים פשטו ידם 'בממונם' עיי"ש, ולעומת זה תיקנו לחלק 'מעוֹת'.

עוד כתבו הרבה ספרים כי הוא כדי לפרסם הנס ברבים, וחליקת 'מעוֹת חנוכה' היינו מעוֹת לרגל חנוכה לכל התינוקות ולקטנים, הוא אופן המפרסים את הנס.

אופן חשבון חליקת מעות לתינוקות וקטנים

ומנהג זה לא מצינו כמעט מקורות בספרים וסופרים הקודמים, אלא הוא מנהג הנמשך דור אחר דור ובפרט לתלמידי הבעש"ט המוכח מעובדות והנהגות שונות שזה היה מנהגם

בקודש בימי חנוכה אלו, אמנם לפלא לציין כי אכן מצינו מקור קדים לזה בספר 'מועד לכל חי' להגר"ח פלאג"י (פרק כ"ח), והביא זאת בשם ספר מעשי הצדקה (דף קכ"ט), ובנוסף לזה כתב גם אופן חשבון חליקת מעות לתלמידי חכמים, וגם חשבון מיוחד לחלק מעות לתינוקות וקטנים שהם בסוד נצח והוד.

וזה לשונו, "והנה זה הדרך ישכון אור באופן סדר התיקון הנזכר של נר מצוה חנוכה, כי יפריש תחילה מאה פרוטות של כסף בסוד מה שכתוב כ"פ אחת עשרה זהב וכו' ויחלקם לת"ח, וכן מילת כ"ף עולה מאה כחשבון פ"ד, בסוד פ"ד אחד של שמן המנורה הטהורה שהיא התורה וכו', ואח"כ יפריש עוד מ"ד פרוטות כנגד ריבוע שם אה"ה, וגם אלו הפרוטות יתחלקו לקצת תלמידי חכמים שהם ירכי רבנו, ויכול לחלקם באיזה יום שירצה כולם בבית אחת, אבל המ"ד פרוטות הנשארים יחלקם אחת לאחת יום יום עפ"י מידותיו בסדר המדרגות, כי ביום הראשון יתן פרוטה לכבוד שבט יהודה ויזכה לכל אחיו עמו, וביום השני לכבוד השבט והנשיא של יומו השליש בו, וכן על זה הדרך עד שביום השמיני ישלם אותם..... -ומכאן תראה שנהגו לחלק המעות לתינוקות ולקטנים בימי חנוכה ופורים שהם בסוד נצח והוד-", עכ"ל.

מעשיות שהיה אצל צדיקי

הדורות בחליקת מעות חנוכה

כאמור לעיל היה זה מנהג בצדיקי הדורות לחלק לחסידים מעות חנוכה לשמירה ולהצלחה ולהשפעות טובות, ונציין כאן כמה עובדות וסיפורים בענין זה.

מילתא דבדיחותא מסופר על הרה"ק רבי חיים מאטיניא זי"ע שהיה חתנו של הרה"ק רבי יצחק מבוהוש זי"ע נכד הרה"ק רבי ישראל מרוזין זי"ע, וכמה שנים לאחר נישואיו אכל קעסט והיה סמוך על שלחן חתונו, על אותם ימים מספרים שמפני כבוד חתונו חבש שטריימל שכיפתו היתה בולטת כמנהג אדמורי בית רוזין, הגם שבבית אבותיו לא נהגו כן, וזאת הגם שזקינו הרה"ק בעל הצמח צדיק מוויזניץ זי"ע היה אף הוא חתנו של הרה"ק מרוזין עצמו, שנה אחת באחד מימי החנוכה שחל במוצש"ק חילק הרה"ק מבוהוש מעות חנוכה לצאצאיו, וביניהם הגיע הרה"ק מאטיניא כדי לקבל מידיו הק' מטבע של ברכה, אך חתונו משך ידו מלתת לו, באמרו 'בני אהרן ולא בנות אהרן' כאומר שהוא אינו מיוצא חלציו, ולכן אינו ראוי לקבל מטבע, בשמעו הרה"ק מאטיניא את דבריו דפק תיכף בכיפה שבלטה מן השטריימל שלו והורידה כלפי מטה, כשהוא משיב באותה מטבע 'בני אהרן ולא בנות אהרן', וכשם שבחנוכה נוהג הכלל בני אהרן ולא בנות אהרן, א"כ גם בצורת השטריימעל נוהג הכלל בני אהרן ולא בנות אהרן (מפי ספרים וסופרים).

סיפר החסיד הנודע הרב רבי משה מידנר זצ"ל: פעם אחת הייתי אצל מורי ורבי הרה"ק ר' מרדכי מלעכוויטש בשעה שהדליק את נרות החנוכה, לאחר ההדלקה אמר רבי מרדכי, 'עכשיו שעת רצון היא, כל אחד יכול יקבל דמי חנוכה- איזה כח שיבקש לעבודת השם', ביקשו התלמידים מדרגות שונות וכל אחד נענה וקיבל את המנה שלו.

לבסוף שאל הרבי 'ואתה מושק' מה תבקש?' כבשתי את רגש הבושה שבלב, ועניתי: 'אין רצוני במתת הזו, רוצה אני להיות חייל פשוט מן השורה, ולהשיג משהו בכוח עבודתי לעמלי שלי' (ברכת חיים).

בדומה לזה סיפר הרמ"מ זצ"ל (כתבי הרמ"מ אות תשל"ח) שדרך הרה"ק מלעכוויטש זצ"ל הי' ללכת בין מנחה למערב ציווישען עולם, שהי' עומדים שני שורות של בני אדם, והוא הולך באמצע עם ב' פאטשיילעס, והי' שואל לכל אחד ואחד מה אתה רוצה, ופעם אחת שאל לתלמידו הרה"ק ר"מ מקאברין זצ"ל, וואס ווילסטו?, והשיבו, 'איך וויל אליין הארעוויין', ואמר לו 'גירעכט מיין קינד', ע"כ.

באותו ענין נציין מה שמובא בספר י"ג אורות (ח"ב מערכת מהר"א מבעלזא) מהרה"ק רבי יענקל'ע מפשעווארסק זי"ע, שהביא הא דאיתא במאור ושמש (פרשת בהר כ"ה כ"ה) וז"ל כמו שענינו ראות שבכל דור ודור יש כמה צדיקים אשר נטו שכמם לעבוד עבודת הקודש, והם מתפרנסים בכבוד גדול מאת ה' מן השמים, ומהן ילמדו בני דורם לבטוח בהשי"ת כמו מצנצנת המן שהניח אהרן לפני ה' למשמרת לדורות, שממנו יקחו מוסר שלא לעסוק בהבלי עולם, ומאת ה' ירד פרנסתם, כן בכל דור ודור יש צדיק אחד שפרנסתו הוא דרך נס, והוא לאות לבני דורו כצנצנת המן, עכ"ל הק' של המאור ושמש.

והנה הוסיף ואמר על זה הרה"ק רבי יענקל'ע מפשעווארסק זצ"ל בשם חותנו הרה"ק רבי איציק'ל מפשעווארסק זצ"ל שאמר, דבדורינו ה"ה זה הרה"ק מרן מהר"א מבעלזא זצ"ל, אשר מעולם לא עשה שום השתדלות ולא הכיר צורת מטבע, ואף לא נטל מעות בידיו הקדושות, זולת פעמיים בשנה 'בחנוכה שנתן מעות חנוכה לגבאי, ואח"כ נטל ידיו, אע"ג שלקח בסודר',

הנה אף שאנו עוסקים במאמר זה על מנהג מעות חנוכה שנותנים לילדים ולבני משפחה, וכן האדמו"ר"ם לחסידים לשמירה ולהצלחה, ובאמת יש במנהג הזה חלק אחרת כפי מה שהקדמנו בתחילת המאמר וזוהו הוא ליתן למלמדי תורה לישראל מלמדים מגידי שיעור ולרבנים ומורי הוראות, מכל מקום יש לציין שני מעשיות בדיחות שהיה אצל הצדיקים בענין זה.

הרה"ק רבי אליעזר מדז'יקוב זצ"ל ישב פעם אחת בעת עריכת השולחן בפורים ואמר: בכל שנה בפורים אני מקבל משלוחי מנות מכל העיר, כל אחד ואחד מבני הקהילה זוכר לשלוח לי משלוח מנות, לעומת זה בחנוכה אף אחד לא זוכר לשלוח לי 'מעות חנוכה', ולכאורה הדבר עצמו צריך עיון, הנוכחים חייבו על דבריו, והמתינו להסברו של הצדיק על מה הוא מכין, אמר רבי אליעזר'ל, ההסבר הוא פשוט, פורים נוהג יום אחד בלבד ולכן כל אחד ואחד מזדרז ושולח את משלוח המנות כי הוא יודע שאם יתמהמה תשקע השמש ופורים יעבור, ואילו בחנוכה נמשך שמונה ימים, וממילא דוחים את הדבר מיום ליום, בעת שאומרים שעדיין יש זמן וככל שעוברים הימים מחליטים שבנצח אין צורך לשלוח כלל.

עוד דרך צחות בענין דמי חנוכה מובא בספר גן יוסף, דפעם אחת סבל הרה"ק רבי גרשון הענין מראדזין זי"ע (בעל התכלת) באחד מימי החנוכה מכאב חזק בשיניו, והרופא קבע שצריך להוציא שן אחת שהיתה רקובה, וכך עשה, כשרצה לשלם להרופא בגמר מלאכתו, סירב הרופא לקבל הכסף, ונימק שזה יהא עבור דמי 'חנוכה געלט' להרבי, נתחייך הרבי מראדזין ואמר 'אך בבקשה ממך אל תספר על כך ברבים, שמא שאר בני העיר ילמדו ממך, וכך יעשו להעניק לי מעות חנוכה כאלו'.

ובעת נתינת מחצית השקל, ע"כ דבריו, (י"ג אורות ח"ב מערכת מהר"א מבעלזא).

וכשביקרה הנערה בתו של מרן הגאון רבי אליהו אליעזר דסלר זצוק"ל אצל דודה הגאון רבי חיים עוזר גרודינסקי זצוק"ל בימי החנוכה של שנת ת"ש, נתן לה מטבע בדמי חנוכה, נענתה הנערה ואמרה בבושה ובצניעות שהיא אינה צריכה, ואמר לה רבי חיים עוזר 'מעות חנוכה אין נותנים מפני שצריכים, אלא נותנים משום אהבה' (קדשי יהושע ח"ה, באחרית דבר).

אותות ומופתים במעות חנוכה

כאמור היה מנהג זה אצל צדיקי הדורות לחלק מעות חנוכה לסגולה ולשמירה, ונציין כאן כמה סיפורים באותות ומופתים שפעלו הצדיקים ע"י נתינת מעות חנוכה.

מסופר שבשנה האחרונה של הרה"ק בעל חידושי הרי"ם זצ"ל לפני שנסתלק לחה"ע, חילק 'מעות חנוכה' לנכדיו כנהוג, והורה החידושי הרי"ם לקרוא גם לנכדו האבדוק רבי לייבעל'ע לימים היה הרה"ק בעל השפת אמת זצ"ל, כדי לתת לו 'חנוכה געלד', כשנכנס השפת אמת אצל סבו, שאלו החידושי הרי"ם מה אתה רוצה לחנוכה געלד, השיב השפת אמת 'בשביל מה אני צריך כסף?', נענה זקינו הרי"מ ואמר לו 'הרי צריך אתה לבן זכר אתן לך בן זכר לחנוכה געלד'.

סמוך להולדתו של בנו הרא"מ בעל אמרי אמת זצ"ל, חלתה אמו זוגתו של השפת אמת, ומצבה הי' מסוכן, כששמע על כך זקינו החידושי הרי"ם אמר 'הרי הבטחתי לו בן זכר, ובדאי זה יהי' בעזרת ה' בעת הולדות התינוק', הוחמר המצב כנסו הרבנית ואם היולדת אל החידושי הרי"ם, ופרצו בבכי מר, נענה החידושי הרי"ם ואמר 'לא אתפלל שחרית עד שתבוא הישועה', בעבור זמן מה הגיעה הבשורה המשמחת כי נולד בן זכר למזל טוב, שהי' לעתיד האדמו"ר מגור ומנהיג יהדות פולין.

בספר משה ריעא מהימנא סיפורים והנהגות על הגה"ק רבי משה ארי'ה פריינד זצ"ל גאב"ד ירושלים, מובא שם דעובדא הוי בתושב ירושלים מנהל גמ"ח שהיה מחזיק את כספי הגמ"ח בארון מיוחד שבביתו, וכשקיבל מרבי משה ארי'ה זצ"ל מעות חנוכה שהתברכו בברכת קדשו, הניחו באחת האצטבאות (שעלפ"ס) שבארון לשמירה ולסגולה, לילה אחד פרצו גנבים לביתו ורוקנו את הארון כולו מכספיו, אך באצטבא שבה הונח מטבע הברכה, לא נגעו, וכל הכספים שהיו בה נשארו לפליטה, ויהי הדבר לאות ולפלא איך סונוורו עיניהם שלא לראות הכספים אשר לפניהם.

עוד עובדא כעין זו היתה פעם כשהמשמש ביקש מרבי משה ארי'ה זצ"ל לברך את טס הכסף שהונח מתחת למנורה שלו בעת הדלקת הנרות בימי החנוכה, והיה שייך למשמש, ורבי משה ארי'ה זצ"ל נענה אליו וברכו, לאחר ימים פרצו גנבים לביתו ורוקנו את הארון שבחדר האורחים מכל כלי הכסף שבו, ורק את טס הכסף שבירך והיה גם כן בארון השאירו ולא לקחו, ויהי לפלא.